

Økonomisk stønad i en nødssituasjon

28.6.2022 (2022/2554)

Saken gjelder Statsforvalteren i Oslo og Vikens stadfestelse av et avslag fra Nav på søknad om økonomisk stønad i form av nødhjelp.

Det følger av sosialtjenesteloven § 18 at den som «ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad». Forarbeidene til bestemmelsen understreker at søkere i en nødssituasjon har krav på stønad til umiddelbare utgifter til blant annet mat, uavhengig av om vilkårene for økonomisk stønad er oppfylt.

Klager opplyste i søknaden at hun ikke hadde mat. Hun dokumenterte også at det ikke var midler på kontoen hennes. Klager var kjent for sosialtjenesten i Nav, og hadde flere ganger tidligere søkt om nødhjelp.

Nav avslo søknaden. Statsforvalteren stadfestet avslaget med den begrunnelse at klager hadde mottatt kr. 4020 i lønn to dager før søknaden. Ettersom hun hadde brukt hele lønningen til å betale en faktura, måtte hun ha tatt en avgjørelse om at hun klarte seg frem til ny inntekt. Statsforvalteren viste særlig til at klager flere ganger hadde fått råd og veiledning om å sikre sitt eget livsopphold før hun betalte andre utgifter.

Sivilombudet er kommet til at Statsforvalteren la en feil vurdering av de faktiske forholdene til grunn for avslaget. De måtte ha klarere holdepunkter å bygge på for å forutsette at klager hadde tilgang til mat. En antakelse om at klager må ha ment at hun ville klare seg kunne vanskelig legges til grunn når hun opplyste at hun faktisk ikke hadde mat eller penger.

Sakens bakgrunn

A (klager) søkte 9. mars 2022 om økonomisk stønad i en nødssituasjon (nødhjelp). Hun opplyste muntlig til Nav at hun ikke hadde penger til mat og at hun hadde økte utgifter på grunn av kostnader til en ankesak for domstolene. Hun fremla kopi av en kontoutskrift som viste at hun 7. mars 2022 hadde kr. 26 på kontoen.

Nav avsto søknaden 10. mars 2022. Avslaget var begrunnet med at klager selv hadde valgt å bruke inntekten sin til å betale en faktura i forbindelse med en rettssak fremfor å sikre sitt livsopphold. To dager før hun søkte om nødhjelp hadde hun fått utbetalt kr. 4020 i lønn. Samme dag betalte hun kr. 4000 i gebyr til domstolene.

Klager hadde i lang tid vært tilknyttet sosialtjenesten. Hun var godt kjent med at hun selv hadde ansvar for å sørge for sitt livsopphold i den grad det var mulig. Nav hadde flere ganger anbefalt henne å sette av penger til husleie og livsopphold før hun betalte andre regninger. De la også til grunn at hun ville motta neste lønnsutbetaling etter få dager. På denne bakgrunn mente Nav at klager ikke befant seg i en akutt nødssituasjon.

A klaget over avslaget til Statsforvalteren i Oslo og Viken. Hun presiserte at hennes arbeidsforhold var avsluttet og at hun ikke ville motta ytterligere arbeidsinntekt i mars 2022.

Statsforvalteren opprettholdt avslaget 7. april 2022. De la til grunn at totalt utbetalt lønn i februar 2022 var kr. 23 019. Med utgangspunkt i veiledende sosialhjelpssats var denne inntekten kr. 6506 høyere enn normen for livsopphold. Hun mottok lønn 7. mars 2022. Hele lønnen ble brukt til å betale fakturaen til domstolene. Klagers arbeidsforhold viste seg å være avsluttet, men Nav gjorde Statsforvalteren kjent med at hun mottok dagpenger 11. mars 2022 med kr. 19 074 og 14. mars 2022 med kr. 7451.

Klager hadde ved flere anledninger, både muntlig og skriftlig, fått råd og veiledning om å sette av penger til husleie og livsopphold før hun betalte regninger i forbindelse med rettssaken.

I avslaget gikk det frem at det var søkers situasjon på søknadstidspunktet som var avgjørende. Navs vedtak kunne oppfattes som at søknaden var avslått fordi klager skulle eller burde hatt penger. Dette var det ikke adgang til, ifølge Statsforvalteren. De valgte å stadfeste avslaget, og begrunnet dette med at klager var innvilget dagpenger og mottok dette få dager etter søknaden

om nødhjelp. Statsforvalteren forutsatte at klager, med den veiledningen hun hadde fått, måtte ha avgjort at hun klarte seg frem til ny inntekt, det vil si to dager. De mente derfor at hun var sikret mat og nødvendig livsopphold.

På denne bakgrunn ble det ikke innvilget nødhjelp etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) § 18 eller § 19.

I klagen til ombudet skrev klager at hun betalte fakturaene til domstolene for å sikre sine rettigheter. Hun var i en ekstremt vanskelig økonomisk situasjon og hadde behov for nødhjelp.

Våre undersøkelser

Vi fant grunn til å undersøke saken nærmere. Statsforvalteren i Oslo og Viken ble bedt om å utdype bakgrunnen for deres standpunkt om at klager hadde tilgang til mat og nødvendig livsopphold i de to dagene fra søknadstidspunktet til hun mottok dagpenger. Klager hadde opplyst at hun ikke hadde mat. Hun hadde også dokumentert at det ikke var penger på konto. Slik vedtaket var formulert, fremsto det som uklart hvilket grunnlag Statsforvalteren hadde for å legge til grunn at klager hadde mat eller penger til mat.

I svaret til ombudet gjentok Statsforvalteren sin forutsetning om at klager, med den veiledningen hun hadde mottatt, måtte ha tatt en avgjørelse om at hun klarte seg frem til ny inntekt. Det var snakk om en periode på 1-2 dager hvor hun ikke hadde penger på konto. Klager hadde et ansvar for å prioritere egne midler på en forsvarlig måte. På denne bakgrunn var det deres vurdering at klager ikke befant seg i en nødssituasjon. De viste til rundskrivet til sosialtjenesteloven, H35 punkt 4.18.2.19 hvor det står at «[t]jenestemottaker må som utgangspunkt bruke av egne midler som vedkommende rår over eller kan gjøre tilgjengelige til eget livsopphold».

Statsforvalteren orienterte om at klager hadde tapt en sak mot B og måtte betale store summer i erstatning. I tillegg hadde hun store utgifter til advokat og andre sakskostnader. Klager mottok i den aktuelle perioden lønn og skulle i utgangspunktet være selvhjulpen med egen inntekt. Hun hadde overskudd i henhold til gjeldende sosialhjelpssatser. Likevel søkte hun ofte om sosialhjelp med den begrunnelse at hun hadde betalt gjeld. Betydningen av veiledningen som var gitt burde veie tungt i denne saken. Det kunne ikke være slik at Nav skulle dekke utgifter til livsopphold når klager i utgangspunktet hadde egne midler, men bevisst valgte å nedbetale gjeld.

Klager ble gitt anledning til å kommentere svaret fra Statsforvalteren. Hun var ikke enig i at hun ofte søkte om sosialhjelp med den begrunnelse at hun hadde nedbetalt gjeld. Hun hadde fått et midlertidig vedtak om dagpenger 10. mars 2022, men dagpengene ble stanset 1. april 2022. Hun presiserte videre at hun hadde kostnader knyttet til to rettssaker, både mot B og mot Nav.

Sivilombudets syn på saken

Spørsmålet i saken er om Statsforvalteren hadde holdepunkter for å forutsette og legge til grunn at klager hadde tilgang til mat i de to dagene fra hun søkte om nødhjelp til hun mottok dagpenger.

Stønad til livsopphold, herunder stønad i en nødssituasjon er regulert i sosialtjenesteloven § 18:

«De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad. Stønnen bør ta sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpen.»

Bestemmelsen er en videreføring av § 5-1 i den tidligere loven om sosiale tjenester fra 1991, se Ot.prp.nr.103 (2008-2009). Det fremgår følgende av forarbeidene til den gamle loven, Ot.prp.nr.29 (1990-1991) under merknadene til § 5-1:

«Uavhengig av om søkeren har krav på økonomisk stønad skal sosialtjenesten i en nødsituasjon yte stønad til umiddelbare og nødvendige utgifter til mat, klær og midlertidig husvære. Dette følger av § 5-1 første ledd. En begrenset nødhjelp kan være aktuell dersom lovlige vilkår brytes uten rimelig grunn.»

Etter ombudets syn markerer uttalelsen tydelig at terskelen for å innvilge nødhjelp i en kort periode skal være lav. Sosialtjenesten **skal** innvilge økonomisk hjelp i en nødssituasjon. Dette illustreres også ved at nødhjelp kan ytes selv ved brudd på vilkår for «ordinær» økonomisk stønad (ikke nødhjelp).

I rundskrivet til sosialtjenesteloven punkt 4.18.1.6 fremgår det:

«Hvis tjenestemottaker befinner seg i en nødssituasjon, kan stønnen begrenses til utgifter til det helt nødvendigste. [...]

Med nødssituasjon menes tilfeller der tjenestemottaker ikke har det helt nødvendigste og står kortvarig uten mulighet til å skaffe seg det. Hvorfor situasjonen har oppstått, er uten betydning.»

Statsforvalteren skriver at det ikke kan være slik at Nav skal dekke utgifter til livsopphold når klager som et utgangspunkt har egne midler, men bevisst velger å betale gjeld, til tross for rådgivning. Ombudet er enig med Statsforvalteren i at en tjenestemottaker som et utgangspunkt må bruke egne midler som vedkommende rår over til eget livsopphold. Det fremgår likevel tydelig av forarbeidene at søker har krav på umiddelbare og nødvendige utgifter til bl.a. mat i en nødssituasjon I tillegg fremgår det av rundskrivet at årsaken til at behovet for nødhjelp har oppstått er uten betydning.

Statsforvalteren har riktignok ikke direkte begrunnet avslaget om nødhjelp med at klager burde ha kjøpt mat istedenfor å betale regningen til domstolene. Slik ombudet oppfatter vedtaket har Statsforvalteren lagt til grunn at klager faktisk hadde mat. Ved vurderingen har de vektlagt at klager flere ganger hadde fått råd og veiledning fra Nav om å sikre sitt livsopphold før hun betalte regninger. Når hun likevel valgte å betale regningen til domstolen og tømme kontoen sin, måtte hun ha tatt en avgjørelse om at hun klarte seg frem til ny inntekt.

Da klager søkte om nødhjelp opplyste hun at hun ikke hadde mat. Hun dokumenterte også at det ikke var penger på kontoen hennes. Etter ombudets syn må Statsforvalteren ha klarere holdepunkter for å forutsette og legge til grunn at klager hadde tilgang på mat. En antakelse om

at klager selv må ha ment at hun klarte seg kan vanskelig legges til grunn når hun selv hadde opplyst at hun faktisk verken hadde mat eller penger.

Konklusjon

Sivilombudet er kommet til at Statsforvalteren la en feil vurdering av de faktiske forholdene til grunn for avslaget på klagers søknad om nødhjelp. Etter ombudets syn måtte Statsforvalteren ha klarere holdepunkter for å forutsette at klager hadde tilgang til mat. En antakelse om at klager selv må ha ment at hun ville klare seg kan vanskelig legges til grunn når hun selv hadde opplyst at hun faktisk ikke hadde mat eller penger.

Ettersom saken gjelder økonomisk stønad av begrenset omfang, og den akutte situasjonen nå er over, er det ikke hensiktsmessig å be Statsforvalteren om en ny behandling av saken.

28.6.2022 (2022/2554)